

Kwart eeuw harmonisatie Europees toelatingsbeleid

In juli aanstaande is het 25 jaar geleden dat een start werd gemaakt met de harmonisatie van het Europese toelatingsbeleid voor gewasbeschermingsmiddelen.

Dat was met Richtlijn 91/414, later opgevolgd door Verordening 1107/2009.

De harmonisatie is onder meer bedoeld om voldoende middelen beschikbaar te krijgen, maar dit is tot nog toe onvoldoende gelukt.

Op 9 juni 2016 organiseerde het Ctgb haar jaarlijkse relatiedag in Ede. Eén van de presentaties die dag was van Nefyto-directeur Maritza van Assen, waarin zij inging op de harmonisatie van de Europese toelatingsbeleid en het hanteren van nationaal-specifieke elementen.

Eerst schetst zij het belang van gewasbeschermingsmiddelen. Deze middelen, chemisch en biologisch, helpen om de risico's van ziekten en plagen te beheersen. Ze voorkomen oogstverliezen en dragen bij aan een stabiele voorziening van voedsel, sierteeltproducten en grondstoffen. En ze ondersteunen de inkomenszekerheid voor telers. Gewasbeschermingsmiddelen zijn onmisbaar, juist ook in geïntegreerde gewasbescherming.

Niet iedereen beseft de noodzaak van gewasbeschermingsmiddelen, zo blijkt uit een recent onderzoek onder Europese burgers. Bijvoorbeeld slechts 57 procent van de ondervraagden onderkent het belang

van gewasbescherming voor de wereldvoedselvoorziening (zie kader).

Richtlijn en Verordening

Tot 1991 kende Europa alleen nationale toelatingssystemen. Met de inwerkingtreding van Richtlijn 91/414 in juli 1991 kwam er een zogeheten 2 tier systeem, waarbij de actieve stoffen op Europees niveau werden getoetst en de middelen (toepassingen) op nationaal niveau. Met de inwerkingtreding van Verordening 1107/2009 werd de zonale toelatingsprocedure als tussenstap geïntroduceerd.

Net als de Richtlijn heeft ook de Verordening harmonisatie van het Europese toelatingsbeleid als belangrijke doelstelling, om daarmee de beschikbaarheid van een voldoende breed effectief middelenpakket voor telers te bewerkstelligen.

Inmiddels zijn we 25 jaar verder en moeten we concluderen dat het effectief middelenpakket juist steeds meer onder druk is komen te

staan. Na 1991 is het aantal toegelaten actieve stoffen gehalveerd, vanwege de strengere toelatingseisen. Dat heeft een modern, effectief en veilig middelenpakket opgeleverd, maar wel met aanzienlijk minder middelen. Het aantal nieuwe actieve stoffen in ontwikkeling wordt steeds kleiner.

Grote stappen

Bij het ontwerp van Verordening 1107/2009 heeft de Europese Commissie een aantal ambities verwoord. Dat waren onder meer: een hoog beschermingsniveau voor mens, dier en milieu, het veiligstellen van de concurrentiekracht van de Europese landbouw, vrij verkeer van goederen, het vermijden van dubbel werk en het verminderen van de administratieve last.

Met Verordening 1107/2009 wilde de Europese Commissie grote stappen maken in de harmonisatie. We zijn nu zeven jaar verder en helaas zijn die ambities tot nu toe onvoldoende gerealiseerd. De Europese Commissie constateert dat zelf ook: de administratieve last is nog steeds groot, wederzijdse erkenning werkt nog steeds niet zoals gewenst en veel lidstaten hebben een eigen koninkrijkje als het gaat om de toelating van gewasbeschermingsmiddelen.

Het aantal actieve stoffen in ontwikkeling neemt de afgelopen jaren sterk af. De oorzaak daarvan ligt in meer en strengere toelatingseisen en in hogere kosten voor het ontwikkelen en op de markt brengen van een nieuwe actieve stof. Die kosten zijn in relatief korte tijd verdrievoudigd: van 11 miljoen dollar in 2000 naar 33 miljoen dollar in 2010-2014. Kostte het in 1995 nog 8,3 jaar om een nieuwe actieve stof te ontwikkelen, inmiddels is dat 11,3 jaar.

Ook tekenend voor het smalle middelenpakket is het aantal vrijstellingen voor toepassingen van gewasbeschermingsmiddelen die officieel niet zijn toegelaten, maar vanwege landbouwkundige noodzaak een (tijdelijke) vrijstelling krijgen. Dit aantal is de afgelopen tien jaar fors toegenomen. Niet alleen in Nederland, maar ook in andere lidstaten.

Nationaal-specifiek

Naast achterblijvende harmonisatie zijn nationaal-specifieke elemen-

With or without pesticides?

Up to
40%

of global crop yields are lost to pests and diseases every year. These losses could double without pesticides.

Campagne ECPA: 'With or without?'

ECPA, de overkoepelende organisatie van de Europese gewasbeschermingsindustrie, is onlangs de campagne 'With or without pesticides?' gestart. Daarmee wil zij een discussie in gang zetten over het belang van gewasbescherming. In haar campagne brengt ECPA naar voren dat tot 40 procent van de mondiale oogsten jaarlijks verloren gaat door ziekten en plagen. Zonder gewasbeschermingsmiddelen zouden deze verliezen nog eens kunnen verdubbelen.

Aanleiding voor de campagne is een recent onderzoek onder Europese burgers, in opdracht van ECPA. Het onderzoek is uitgevoerd in april 2016, onder ruim 5500 volwassenen in het Verenigd Koninkrijk, Duitsland, Spanje en Polen.

Uit dit onderzoek blijkt dat veel Europese burgers het belang van gewasbescherming voor de voedselvoorziening onderschatten. Zo weet slechts 4 procent van de ondervraagden dat de wereldvoedselproductie met 60 procent moet stijgen om in 2050 de wereldbevolking van voldoende voedsel te voorzien. Slecht 57 procent is zich ervan bewust dat door het niet gebruiken van gewasbeschermingsmiddelen meer dan de helft van de wereldoogst ieder jaar verloren zou gaan door ziekten en plagen. Dat consumenten zo gemakkelijk denken over de beschikbaarheid van voldoende voedsel van goede kwaliteit is goed te verklaren, aldus ECPA. De volle schappen van supermarkten maken niet duidelijk dat het produceren van voedsel een continue uitdaging is. Consumenten zijn steeds meer vervreemd van het productieproces van voedsel. De gemiddelde consument heeft nauwelijks oog voor het feit dat telers voortdurend strijd moeten leveren tegen ziekten en plagen om hun oogst veilig te stellen.

Meer informatie en meer onderzoeksresultaten vindt u op www.ecpa.eu/with-or-without.

ten een ander probleem voor de toelating van middelen. Als het gaat om nationaal-specifieke elementen,

heeft het Ctgb ervoor gekozen om dit te beperken tot uitspoeling naar grondwater, windsnelheid en drinkwaterwinning uit oppervlaktewater. "Nefyto begrijpt dit, maar we moeten ons wel realiseren dat als iedere lidstaat zoiets doet, harmonisatie steeds verder weg raakt", aldus Maritza van Assen.

Achterblijvende harmonisatie en nationaal-specifieke elementen zijn niet het enige probleem. De nationale politiek bemoeit zich steeds meer met het toelatingsbeleid, waarbij hazard en risk veelal verward worden. Op Europees niveau kennen we de cut-off criteria voor hormoonverstorende stoffen, nieuwe Guidances (zoals het Bee Guidance Document), comparative assessment en het oprekken van de Richtlijn Duurzaam Gebruik (SUD). In Nederland komt daar de nieuwe Omgevingswet nog bij, waardoor de invloed van lagere overheden groter wordt. Hoe dit zal uitpakken, is nog onbekend.

Kortom, een kwart eeuw na de inwerkingtreding van Richtlijn 91/414 is de Europese harmonisatie van het toelatingsbeleid nog niet daar waar we op gehoopt hadden. Met alle gevolgen voor het beschikbare middelenpakket. Of de komende jaren daarin een aanzienlijke verbetering zullen brengen, is de vraag. ■

Ctgb relatiedag 2016

Op 9 juni jongstleden organiseerde het Ctgb haar jaarlijkse relatiedag in Ede, met als thema 'Op zoek naar verbinding in streven naar duurzaamheid'. Ruim 200 deelnemers volgden een interessant programma rond gewasbeschermingsmiddelen en biociden, waarin diverse onderwerpen aan bod kwamen. Op het gebied van gewasbescherming werden de volgende onderwerpen ingeleid en bediscussieerd: verduurzaming en de toelatingspraktijk, comparative assessment, verduurzaming en de rol van de overheid, harmonisatiebeleid en nationaal-specifieke elementen, vergroening en verduurzaming. Ctgb-directeur Luuk van Duijn schetste in zijn openingstoespraak de positie van het Ctgb als schakel in de keten, en benadrukte de onafhankelijkheid, de Europese spelregels, en het speelveld tussen maatschappij en wetenschappelijke risicobeoordeling. Voorzitter Johan de Leeuw opende het middagprogramma. Hij ziet verduurzaming als een brede maatschappelijke tendens. Welke rol kan het Ctgb hierin spelen? Hij pleit voor eenheid tussen de betrokken maatschappelijke organisaties, industrie, telers en ministeries in het streven naar verduurzaming.

In het kort

- In 1991 trad Richtlijn 91/414 in werking, later opgevolgd door Verordening 1107/2009, beide bedoeld om het Europese toelatingsbeleid te harmoniseren.
- De harmonisatie is onder meer bedoeld om voldoende middelen beschikbaar te krijgen. Dit is tot nog toe onvoldoende gelukt. Het aantal gewasbeschermingsmiddelen is sterk gereduceerd en er zijn steeds minder nieuwe actieve stoffen in ontwikkeling.
- De Europese Commissie constateert: de administratieve last is nog steeds groot, wederzijdse erkenning werkt nog steeds niet zoals gewenst en veel lidstaten hebben een eigen koninkrijkje als het gaat om de toelating van gewasbeschermingsmiddelen.
- Ook nationaal-specifieke elementen maken de toelating van gewasbeschermingsmiddelen moeilijker.

Challenges in global raw material supply

De Koninklijke Vereniging Het Comité van Graanhandelaren en de Nederlandse diervoeder associatie Nevedi besteedden tijdens hun Netwerk Event op 12 mei 2016 aandacht aan de mondiale uitdagingen voor grondstoffen, onder meer voor diervoeder. Gewasbescherming is één van deze uitdagingen. Daarom gaf Nefyto-directeur Maritza van Assen hierover een presentatie. Gewasbeschermingsmiddelen spelen een belangrijke rol in de beschikbaarheid en kwaliteit van plantaardige grondstoffen die voor onder meer diervoeder zijn bestemd. Daarnaast spelen residu-normen voor gewasbeschermingsmiddelen een rol, bijvoorbeeld bij de invoer van grondstoffen van buiten de EU.

Maritza van Assen tijdens de presentatie.

GEWORTELD IN DE LANDBOUW

Wim Boudeling

De gewasbeschermingsindustrie probeert steeds zo dicht mogelijk bij de dagelijkse praktijk van de land- en tuinbouw te staan. Dat wordt nog eens versterkt door het feit dat verrassend veel mensen die bij een Nefyto-deelnemer werken, thuis een agrarisch bedrijf hebben of zijn opgegroeid op een agrarisch bedrijf. Dat laatste geldt bijvoorbeeld voor Wim Boudeling, werkzaam als sales manager bij Nefyto-deelnemer Dow AgroSciences.

Wim Boudeling: "De Nederlandse landbouw kent vooral gezinsbedrijven. Ik ben op een gezinsbedrijf opgegroeid en heb zelf kunnen ervaren wat op zo'n bedrijf speelt."

Wim Boudeling is opgegroeid op het akkerbouwbedrijf van zijn ouders in Anna Jacobapolder, een dorpje in Zeeland. "Een bedrijf van 45 hectare groot. Mijn vader verbouwde aardappelen, suikerbieten, tarwe, graszaad, uien en wortelen. Daarnaast hadden we nog wat mestvarkens."

Uiteraard werkte Wim Boudeling in zijn jeugd mee op het bedrijf. De landbouw interesseerde hem en het plan was dat hij het bedrijf van zijn vader zou overnemen. "Na het atheneum ging ik naar de Hogere Landbouwschool in Dronten, waar ik afstudeerde in de plantenteelt en de bedrijfskunde. Daarna begon ik op ons akkerbouwbedrijf, maar ik kwam er al snel achter dat dit niet voor mij de beste keuze was. Als boer werk je veel alleen en dat bleek mij niet zo te liggen. Ik miste de sociale contacten die ik had tijdens mijn studietijd. Die tegenstelling was voor mij te groot. Ik besloot om toch maar het bedrijfsleven in te gaan. Mijn vader was toen nog niet zo oud en kon zelf verder. Later heeft mijn broer het bedrijf overgenomen."

'Opgegroeid op een akkerbouwbedrijf'

Wim Boudeling werkte eerst enkele jaren als vertegenwoordiger bij Cebeco. Daarna 15 jaar als commercieel-technisch medewerker bij Mol Agrocom. Zo'n 17 jaar geleden werd hij benaderd door zijn huidige werkgever Dow AgroSciences. "Ik ben daar gaan praten. De werkomgeving en de functie spraken mij aan, met name omdat het breder was dan ik tot dan toe deed. Dat is ook zo gebleken. Eerst heb ik gewerkt als account manager voor Zuid-Nederland. Later ben ik de marketing erbij gaan doen. Daarna ben ik sales manager voor Nederland geworden, waar later België bij gekomen is." Wat houdt het werk van Wim Boudeling in? "Dow AgroSciences is een multinationale onderneming die gewasbeschermingsmiddelen ontwikkelt voor de grote teelten in de wereld. Wij beoordelen of deze middelen ook geschikt te maken zijn voor de Nederlandse markt, voor zowel de grotere als kleine teelten. Is dat het geval, dan proberen we zo'n middel zo goed mogelijk in de Nederlandse markt te plaatsen. Het is vooral teamwork, waarin je samenwerkt met collega's uit verschillende disciplines. We hebben een fijn team, waarin ik me erg prettig voel." Heeft Wim Boudeling profijt van zijn wortels in de landbouw? "Ik denk van wel. De Nederlandse landbouw kent vooral gezinsbedrijven. Ik ben op een gezinsbedrijf opgegroeid en heb zelf kunnen ervaren wat op zo'n bedrijf speelt. Het is niet noodzakelijk om dit werk goed te kunnen doen, maar het kan wel een voordeel zijn." Komt Wim Boudeling wel eens in discussie met mensen over het feit dat hij bij een multinationale producent van gewasbeschermingsmiddelen werkt? "Dat gebeurt wel eens, bijvoorbeeld op feestjes. Wat ik dan merk, is dat mensen vooral op basis van emotie hun oordeel over gewasbescherming vormen. Gelukkig kan ik altijd wel een onderbouwde uitleg geven over hoe het eigenlijk zit. Tegelijk maakt het me nog eens extra bewust van het feit dat gewasbescherming 'in the picture' is. En dat gewasbeschermingsmiddelen verantwoord moeten worden toegepast, met een minimale belasting van het milieu."

Plantenziekten en hun De boeiende kijk hierop van Jan Carel Zadoks

Ziekten en plagen in gewassen hebben een grotere invloed gehad op de geschiedenis dan de meeste historici denken.

Dat is de visie van professor Jan Carel Zadoks. Hij illustreerde dit aan de hand van een boeiende presentatie tijdens de viering van het 125-jarig bestaan van de KNPV.

Jan Carel Zadoks heeft zich verdiept in de historie van plantenziekten en hun invloed op de geschiedenis in politiek, sociaal en economisch opzicht.

Jan Carel Zadoks studeerde biologie in Amsterdam en kwam via professor Johanna Westerdijk in aanraking met de plantenziektenkunde. Dat deed hem in Wageningen belanden, waar hij in 1956 als onderzoeker kwam te werken. Uiteindelijk werd hij hoogleraar plantenziektenkunde. In 1994 ging hij met pensioen, maar zijn passie voor plantenziekten bleef. Zo schreef hij diverse boeken over de geschiedenis van plantenziekten en gewasbescherming, waarin hij teruggaat tot in de oudheid.

Twee van deze boeken vormden de basis van een lezing die hij gaf tijdens de viering van het 125-jarig bestaan van de Koninklijke Nederlandse Plantenziektenkundige Vereniging (KNPV) op 11 april 2016 in Ede. Tijdens deze bijeenkomst werd Jan Carel Zadoks tevens benoemd tot erelid van de KNPV.

Beelden en symbolen

'Er is geen plant die niets mankeert', aldus de befaamde fytopatholoog Elvin C. Stakman (1885-1979). "Dat geldt zowel voor planten in de natuur als voor landbouwgewassen", licht Jan Carel Zadoks toe. "Net als mensen en dieren heeft iedere plant wel 'iets'. Er is ook altijd een co-evolutie geweest van planten en hun pathogenen. En die gaat eindeloos door. Er zijn ziekten en plagen die verdwijnen, maar er ontstaan ook steeds nieuwe. Ooit had de tarwe in West-Europa veel last van de schimmelziekte gele roest, aangepast aan een gematigd klimaat. Dat probleem speelt nu niet meer. Maar wel in de Verenigde Staten, omdat gele roest zich daar heeft aangepast aan hogere temperaturen."

Jan Carel Zadoks heeft zich verdiept in de historie van de plantenziekten en de invloed daarvan op de geschiedenis in politiek, sociaal en economisch opzicht. "Het raadplegen van de vroege bronnen is lastig, omdat men in die tijd vooral in beelden en symbolen communiceerde. Vanaf 1600 wordt het wat duidelijker. Nadat Linnaeus binaire nomenclatuur had geïntroduceerd, komen er betere beschrijvingen. En ook tekeningen. Maar niet in technische termen. Dat komt pas veel later."

Uiteraard proberen boeren al sinds mensenheugenis ziekten en plagen te bestrijden. "In de middeleeuwen kende men zo'n vijftig ver-

giften, op plantaardige basis. Die werden over het gewas gebracht door het in de mond te doen en uit te spugen. Of met behulp van de wijwaterkwast. Een belangrijk onkruid was de akkerdistel. Hiervoor had men een speciale wiedzethode, het zogeheten kappen-snellens. Dit moest rond de dag van St. Jan (24 juni) worden uitgevoerd. Daarvoor had het geen zin, daarna was het te laat."

Zwarte roest

Eén van de vroege geschriften die melding maakt van ziekten en plagen is de Bijbel. Zo staat in Richteren het verhaal van Simson, de krachtpatser. Simson leidde de Israëlieten in hun strijd tegen de Palestijnen. De Bijbel meldt dat Simson 300 vossen met brandende fakkels de tarwevelden van de Palestijnen in joeg en zo hun oogst vernietigde. "Er zijn veel duidingen van dit verhaal, maar ik heb mijn eigen duiding", zegt Jan Carel Zadoks. "Het wijst erop dat zwarte roest de tarwe van de Palestijnen heeft aangetast. Deze schimmelziekte geeft asgriuwe geknakte stengels en zwarte pukels. Net alsof het gewas in brand heeft gestaan. En zwarte roest is inderdaad gevonden op tarweresten in Israël uit de tijd van Simson."

Vele eeuwen later speelde zwarte roest wederom een belangrijke

rol in de geschiedenis. "Dat was in 1932 in Rusland, ten tijde van Stalin. Hij wilde af van de zelfstandige boeren. Door overhaaste collectivisatie en mechanisatie ging het niet goed met de Russische landbouw. Vanuit de Balkan waaide een epidemie van zwarte roest over naar Zuid-Rusland. In de chaos stierven vier miljoen mensen van de honger. Iets wat Stalin op dat moment goed uitkwam. In zijn streven de zelfstandige boeren te vernietigen, werd hij geholpen door zwarte roest."

Sprinkhanen

Ook bekend uit de Bijbel zijn de sprinkhanenplagen. Dat betreft dan de woestijnsprinkhaan. In Europa had men vroeger veel last van de Europese treksprinkhaan, die bijna alles opat wat groen was. "In de Middeleeuwen was de Europese treksprinkhaan een terugkerend probleem", weet Jan Carel Zadoks. "Deze sprinkhanen leefden in de rivierdelta's aan de Zwarte Zee. Tijdens droge periodes trokken ze langs de Donau Europa in. In 873 werd Europa geteisterd door een enorme sprinkhanenplaag. Als een 'hemelse vuurdraak' verduisterden ze twee maanden lang de zon. De Friezen waren ontzet bij het zien van deze duimdikke beesten met wel zes 'vleugels'. Grootschalige hulp was niet mogelijk, het vee ging dood

De Bijbel meldt dat Simson 300 vossen met brandende fakkels de tarwevelden van de Palestijnen in joeg en zo hun oogst vernietigde.

invloed op de geschiedenis

De schimmelziekte moederkoren in rogge kon de Sint Vitsdans veroorzaken, een dansmanie van grote groepen mensen die waren besmet en spasmen kregen.

Jan Carel Zadoks (links) is onlangs benoemd tot ere lid van de Koninklijke Nederlandse Plantenziektenkundige Vereniging (KNPV). Naast hem voorzitter Piet Boonekamp.

door voedselgebrek, mensen stierven door hongersnood en epidemische ziekten.

Sint Vitsdans

“Sprinkhanenplagen brachten sociale onrust teweeg, maar ik kan geen rechtstreeks politiek effect aanwijzen”, vervolgt Jan Carel Zadoks. “Dat ligt anders bij de schimmelziekte moederkoren in rogge. Besmette korrels zijn giftig. Mensen kregen het binnen door brood gebakken met slecht geschoonde rogge. De vergiftiging kende twee soorten verschijnselen: óf het afsterven en afvallen van ledematen óf spasmen.”

Moederkoren droeg zo bij aan de verminderingen van de vele bedelaars in de Middeleeuwen. En aan het ontstaan van de Sint Vitsdans, een dansmanie van grote groepen mensen die waren besmet en spasmen kregen. “Bekend is de eerste grote uitbraak in Aken, in 1374. Door de wanen raakten hele dorpen buiten zinnen. Later, in de 16e en 17e eeuw, droeg deze ziekte bij aan de

heksenprocessen en aan plotselinge, groepsgewijze bekingen in de 18e eeuw.”

Moederkoren heeft een grote bijdrage geleverd aan belangrijke gebeurtenissen in de geschiedenis, aldus Jan Carel Zadoks. “Eind 18e eeuw was er grote, politieke onrust in Frankrijk. Op het Franse platteland brak ‘de grote paniek’ uit, toegeschreven aan een vergiftiging door moederkoren. Dit droeg bij aan de Franse revolutie in 1789.”

Rampjaar 1846

Twee schimmelziektes die een ingrijpende invloed hadden op de geschiedenis waren gele roest op rogge en aardappelziekte (Phytophthora). In 1846 was er een epidemie van gele roest op rogge verspreid over heel Europa.

Rond diezelfde tijd stak ook aardappelziekte de kop op, in 1844 naar Europa gebracht met uit de Verenigde Staten ingevoerde monsters van nieuw te beproeven aardappelrassen. Al in 1844 leidde dat tot een

kleine epidemie in België. Een jaar later viel in Engeland en Ierland de grote klap. En weer een jaar later op het Europese continent. “Samen met de rogge-roest zorgde aardappelziekte voor rampjaar 1846”, vertelt Jan Carel Zadoks. “Door deze ziektes was er een enorm tekort aan rogge en aardappelen, de twee belangrijkste zetmeelleveranciers. Het gevolg was een hongersnood op het Europese continent met rond de 700.000 doden. Een miljoen mensen sloeg op de vlucht en zwierf door Europa, op zoek naar voedsel. Een miljoen Duitsers vertrok naar Amerika.”

Nieuwe grondwet

De armoede en honger door rampjaar 1846 leidden tot een revolutie in Parijs, gevolgd door opstanden in vele hoofdsteden in Europa. Ook in Amsterdam waren rellen. “Koning Willem II werd bang. Staatsman Thorbecke ontwierp een nieuwe grondwet. Die maakte een einde aan de persoonlijke regeermacht van de koning en voerde de koninklijke onschendbaarheid in. Voortaan waren de ministers verantwoordelijk voor hun beleid en niet meer de koning. Nederland dankt zijn grondwet van 1848 aan rogge-roest en aardappelziekte”, stelt Jan Carel Zadoks.

Rampjaar 1846 bracht nog meer teweeg. De Duitse burgemeester Raiffeisen was diep onder de indruk van de ellende. Hij stichtte een fonds en verstrekte de verpauperde boeren een (wat wij nu noemen) microkrediet: zaaizaad of een koe. “Zo begonnen de Raiffeisen-banken, die in Nederland werden tot Rabobank, met dank aan rogge-roest en aardappelziekte.”

In de tweede helft van de 19e eeuw zwakte de aardappelziekte af, maar in de 20e eeuw heeft de aardappelziekte nog eenmaal zijn politieke kracht getoond. In 1916, ten tijde van de Eerste Wereldoorlog, was het in het Duitse Rijk zo koud en nat, dat er een zware epidemie van aardappelziekte uitbrak. Het beschikbare koper ging niet naar de Bordeauxse pap, het noodzakelijke bestrijdingsmiddel, maar naar de kogels. In de strenge winter 1916-1917, de Steckrübenwinter (‘koolrapenwinter’), moest het volk varkensvoer eten: koolraap. In Duitsland verhongerden ruim 700.000 mensen, in de Oostenrijkse Donaulanden nog wat meer. In 1917 startte een volksprotest en Duitse soldaten aan het front zagen het niet meer zitten. De vechtlust verdween. “Uiteindelijk gaven de Amerikaanse tanks de doorslag tijdens de Eerste Wereldoorlog, maar de aardappelziekte heeft zeker bijgedragen”, concludeert Jan Carel Zadoks.

Vandaag de dag

Kunnen plantenziekten vandaag de dag de politieke en sociaal-economische impact hebben die ze vroeger hebben gehad? “Dat is onwaarschijnlijk”, denkt Jan Carel Zadoks. “Vroeger waren er wel voedselvoorraden, maar die lagen op de verkeerde plaats. Door de beperkte transportmogelijkheden van die tijd, kon niet de hulp worden geboden waar dat nodig was. Dat probleem speelt nu niet meer. Althans niet in vredetijd.” ■

Werkbezoek Helma Lodders aan fruitbedrijf

Op 3 mei 2016 waren Tweede Kamerlid Helma Lodders (VVD) en haar medewerker Noortje Lueb te gast bij een Nefyto-werkbezoek op fruitbedrijf Cornelis Uijtewaal in 't Goy. In kleine kring vanuit de

Helma Lodders (tweede van links) op werkbezoek.

sector, waaronder LTO en NFO, is gesproken over actuele kwesties rondom gewasbescherming en de fruitsector. Nefyto heeft getoond hoe de eisen in het toelatingsbeleid door de jaren heen fors zijn toegenomen. De ontwikkeling in groenere en duurzamere middelen heeft een sprong gemaakt. Anderzijds is het effectief middelenpakket in bepaalde teelten in de knel gekomen. Er wordt hard gewerkt aan een zo zorgvuldig mogelijke toepassing van middelen: de NFO door middel van onderzoek naar efficiënte toedieningstechnieken en Nefyto door advies op maat aan de teler met erfemissiescans. Tussen de prachtige Conférence perenbomen op boerderij Uijtewaal is de fruitteelt van dichtbij bekeken. De betrokkenheid van Helma Lodders werd op prijs gesteld. Haar boodschap aan de sector was helder: communiceer vaker richting publiek en politiek.

Afzetcijfers individuele actieve stoffen moeten vertrouwelijk blijven

Openbaarmaking van de afzetcijfers in kilogrammen van een werkzame stof kan leiden tot verstoringen van de concurrentie. Concurrenten kunnen daardoor daadwerkelijke wetenswaardigheden over de bedrijfsgegevens en concrete wetenswaardigheden over de financiële omstandigheden van elkaar te weten komen. Hierdoor kunnen commerciële belangen in gevaar worden gebracht. Deze gegevens moeten daarom vertrouwelijk blijven. Dat is de uitkomst van de bezwaarprocedure die door Greenpeace was ingesteld tegen het besluit van staatssecretaris Van Dam om die individuele afzetcijfers niet publiek te maken. Tegen het besluit van de staatssecretaris staat overigens nog wel beroep open.

Nefyto position papers

Nefyto streeft ernaar om over thema's die spelen in de gewasbescherming actuele position papers op haar website beschikbaar te hebben. Recent zijn verschenen de position papers over transparantie en over chemische, laag risico- en biologische middelen. Bestaande position papers worden regelmatig geactualiseerd. De position papers zijn terug te vinden op www.nefyto.nl onder het kopje Thema's.

Nefyto in gesprek met media en maatschappelijke organisaties

Nefyto is eind 2015 gestart met een brede dialoog over gewasbescherming. Onlangs hebben de derde en vierde (tevens laatste) sessie plaatsgevonden. Aan de derde sessie werd deelgenomen door redacteuren uit de vakmedia, wetenschapsjournalisten en woordvoerders. De vierde sessie was met maatschappelijke organisaties, waaraan naast milieugroeperingen ook de waterschappen en de waterwinbedrijven deelnamen. Net als in de voorgaande sessies werd ook nu weer werd vrijuit gediscussieerd over diverse thema's. Gewasbescherming is regelmatig onderwerp van het publiek en politiek debat. Naar aanleiding hiervan heeft Nefyto besloten haar oor te luisteren te leggen bij haar stakeholders. Dat gebeurt in vier dialoogsessies, met steeds een andere groep stakeholders. De twee eerste sessies waren met de ketenpartijen en de wetenschap. Van iedere bijeenkomst wordt een verslag gepubliceerd en na afloop een integraal verslag.

Impressie van de dialoogsessie met de media.

Teleurstelling over EU-voorstel criteria hormoonverstorende stoffen

De Europese Commissie heeft op 15 juni 2016 een voorstel voor criteria voor hormoonverstorende stoffen gepubliceerd. De Europese Commissie heeft ervoor gekozen aan te sluiten bij de criteria die al lang geleden ontwikkeld zijn door WHO/IPCS. Deze criteria vormen een goed startpunt, maar zijn op zichzelf niet geschikt als regelgeving. De industrie is teleurgesteld over deze uitkomst. Met de voorgestelde criteria kan geen onderscheid worden gemaakt tussen stoffen die geen dreiging vormen voor de gezondheid vormen en stoffen die daadwerkelijk schade zouden kunnen veroorzaken. Dit zou ertoe kunnen leiden dat gewasbeschermingsmiddelen die dezelfde hormoonverstorende eigenschappen vertonen als alledaagse producten, zoals koffie, verboden worden.

Waterschappen zetten in op gebiedsgerichte aanpak handhaving

Helaas zijn er nog steeds normoverschrijdingen door gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater, waaronder in de glastuinbouwgebieden. De verwachting is dat de zuiveringsplicht hier aanzienlijke verbetering in zal brengen. Maar handhaving door de waterschappen blijft nodig, waarbij zij nu inzetten op een gebiedsgerichte aanpak.

Het waterschap met de hoogste concentratie glastuinbouwbedrijven (het Westland) is het Hoogheemraadschap van Delfland. "Eén van de kerntaken van de waterschappen is het zorgen voor een goede watersysteemkwaliteit. Het monitoren van de watersysteemkwaliteit behoort tot de taken van de waterschappen. Daarnaast geeft het inzicht in het effect van maatregelen", zegt Ingrid ter Woorst. Zij is lid van het dagelijks bestuur van Delfland en tevens lid van het dagelijks bestuur van de Unie van Waterschappen, waarin zij verantwoordelijk is voor de portefeuille waterkwaliteit.

Bij het meten van de waterkwaliteit wordt een groot aantal aspecten meegenomen, zoals nutriënten, gewasbeschermingsmiddelen, zware metalen en ook ecologische aspecten zoals vis.

Terugdringen van normoverschrijdingen door gewasbeschermingsmiddelen is een belangrijk aandachtspunt voor de waterschappen. "De Unie van Waterschappen, Nefyto en LTO Nederland hebben een gemeenschappelijk doel: schoon water", constateert Ingrid ter Woorst. "Voor de waterschappen is het een wettelijke verplichting. Voor Nefyto staat de toelating van middelen op het spel. En LTO Nederland wil een duurzame land- en tuinbouw, met een level playing field voor alle telers."

Moderne handhaving

Uit de jaarlijkse waterkwaliteitsrapportages van Delfland blijkt dat er nog steeds normoverschrijdingen zijn door gewasbeschermingsmiddelen. "De laatste jaren zit daar nauwelijks tot geen verbetering in", constateert Ingrid ter Woorst. "Het is een uitdaging om die overschrijdingen terug te brengen. Samen met Nefyto en LTO Glaskracht werken we hier hard aan."

Om dit doel te bereiken hebben de waterschappen gekozen voor een modern handhavingsbeleid, legt Ingrid ter Woorst uit. "Dus niet alleen boetes uitdelen. In het kader van positief handhaven zijn onze handhavers ook adviseurs geworden. Zij beoordelen de situatie bij een teler en geven op basis daarvan advies hoe het beter kan. Er volgt pas een boete als een teler blijft verzuimen om de

adviezen op te volgen."

Sinds 2012/2013 pompt Delfland extra water uit het Brielse Meer het gebied in", vertelt Ingrid ter Woorst. "Dat is schoon water, aangevoerd door de Rijn. Daarmee spoelen we ons gebied als het ware schoon. We zien dat terug in een lager gehalte aan de nutriënt stikstof in het oppervlaktewater, met name in het gebied van de glastuinbouw. Het zal ook zijn effect hebben op het gehalte aan gewasbeschermingsmiddelen. Maar het is een noodmaatregel, die ons 300.000 euro per jaar kost en die eigenlijk niet nodig moet zijn."

Gebiedsgerichte aanpak

Omdat er de laatste jaren geen verbetering is in de normoverschrijdingen, is voor een nieuwe aanpak gekozen. "Dat zijn de gebiedsgebonden metingen. Delfland is het eerste

we bijeenkomsten voor telers. Daar worden de resultaten van deze gebiedsgebonden metingen gepresenteerd. Vervolgens verlaten de vertegenwoordigers van Delfland de zaal. De ondernemers gaan dan onderling in discussie en spreken elkaar op het gedrag aan. Dat blijkt een enorm effect te hebben. We zien dat de pieken in de betreffende polder daarna sterk afnemen."

Hiermee zet Delfland in op sociale controle als instrument. "Het is lastig de juiste prikkels te vinden om telers bewust te maken van hun verantwoordelijkheid voor de waterkwaliteit", aldus Ingrid ter Woorst. "Maar dit lijkt in ieder geval te werken. We overwegen nu om de groepsapp ook beschikbaar te stellen aan de telers, zodat ook zij meten weten dat er een lozing in hun gebied is. Dat zou het nog effectiever kunnen maken."

Ingrid ter Woorst, Hoogheemraadschap van Delfland: "Als waterschappen hebben we de handen ineengeslagen met Nefyto en LTO Glaskracht. Ik geloof erg in samenwerking."

waterschap dat dit doet", legt Ingrid ter Woorst uit. "We pakken het nu polder voor polder aan. Het werkt als volgt. In iedere polder zijn peilbuizen aangebracht, die onder meer de pH (zuurgraad) en temperatuur meten. Als er een lozing is, veranderen deze parameters meteen. Vanuit de peilbuis gaat er dan een bericht naar de groepsapp van onze handhavers. Er gaat dan onmiddellijk een handhaver op af, die ter plaatse een monster neemt."

Maar daar blijft het niet bij. Ingrid ter Woorst vervolgt: "Samen met LTO Glaskracht organiseren

Onachtzaamheid

Maar hoe zit het nu met die lozingen? Zijn die bewust? Of per ongeluk? "Het is vooral onachtzaamheid", vermoedt Ingrid ter Woorst. "Van de glastuinbouwbedrijven in ons gebied is 98 procent aangesloten op het riool. Er zouden dus nog geen lozingen op het oppervlaktewater moeten zijn. Toch zijn die er. Deze 'lekkages' zijn onbewust én bewust, variërend van oude, verborgen buizen tot lozingen tijdens een teeltwisseling. Onze handhavers bezoeken de bedrijven, gaan samen met de ondernemers

Peilbuizen spelen een belangrijke rol bij het gebiedsgebonden meten. Bij een lozing gaat er direct een signaal naar de handhavers van het waterschap.

op zoek naar de lekpunten en geven advies hoe het beter kan."

Hopelijk is er een aanzienlijke verbetering als per 1 januari 2018 de zuiveringsplicht voor de glastuinbouw ingaat. "De zuiveringsplicht is zeker een kans", aldus Ingrid ter Woorst. "In gebieden waar meerdere bedrijven dicht bij elkaar zitten, zou een collectieve oplossing mogelijk zijn. LTO Glaskracht brengt nu in kaart waar dat mogelijk is. De betreffende bedrijven zouden dan samen een zuiveringsinstallatie kunnen aanschaffen, of eventueel het waterschap of een andere organisatie vragen dit voor hen te regelen, uiteraard tegen betaling. Voordeel voor de ondernemer is dat hij dan 'ontzorgd' wordt. Maar dit gaat alleen werken als het systeem in de kas 'waterdicht' is: waterbewust ondernemen dus."

Kaderrichtlijn Water

"Als waterschappen hebben we de handen ineengeslagen met Nefyto en LTO Glaskracht. Ik geloof erg in samenwerking", aldus Ingrid ter Woorst. "Wellicht dat er ook nog een stimulans uit kan gaan van de retail, die telers belooft als zij goed voor hun omgeving zorgen."

Gaan de waterschappen, en Delfland in het bijzonder, de normen van de Kaderrichtlijn Water (KRW) halen? "De Europese Kaderrichtlijn Water is door iedere lidstaat doorvertaald naar het nationale waterbeleid", aldus Ingrid ter Woorst. "De KRW omvat veel meer dan alleen doelen voor gewasbeschermingsmiddelen. Naast doelen voor veel andere soorten stoffen gaat het ook om bijvoorbeeld de zwemwaterrichtlijn en de viswaterrichtlijn. Als waterschappen schatten we in dat

In het kort

- Er zijn nog steeds normoverschrijdingen door gewasbeschermingsmiddelen in het oppervlaktewater, waaronder in de glastuinbouwgebieden.
- Bij de aanpak van dit probleem zetten de waterschappen in op een gebiedsgerichte aanpak van de handhaving. Er is een samenwerking met LTO Glaskracht en Nefyto.
- Het Hoogheemraadschap van Delfland (met veel glastuinbouw) loopt hierin voorop.
- De gebiedsgerichte metingen worden gepresenteerd aan de betreffende ondernemers. Dit heeft een positief effect.
- Handhavers hebben nu ook de rol van adviseur voor de telers, als het gaat om waterbewust ondernemen.

voor een deel van de stoffen de normen haalbaar zijn. Voor twee probleemstoffen zijn extra beleidsmaatregelen nodig om de normen te halen. Dat betreft meststoffen (stikstof en fosfaat) en gewasbeschermingsmiddelen. Voor laatstgenoemde is de zuiveringsplicht voor de glastuinbouw een belangrijke stap voorwaarts. Maar die kan niet op zich staan. Ook de eerder genoemde andere maatregelen zijn nodig. En misschien ook waterschapslasten op maat, waarbij ondernemers meer of minder betalen naarmate ze meer of minder vervuilen. Daarnaast blijven we zoeken naar prikkels om ondernemers te stimuleren zorgvuldig met hun omgeving om te gaan." ■

Waterkwaliteit en gewasbeschermingsmiddelen

Gewasbeschermingsmiddelen horen niet in het water. Het voorkomen van emissie en normoverschrijdingen van gewasbeschermingsmiddelen in water is dan ook topprioriteit voor Nefyto en de aangesloten bedrijven. Samen met LTO-organisaties, waterschappen en andere partijen wordt gewerkt aan technische oplossingen, bewustwording en gedragsverandering, onder meer bij de aanpak van emissies vanaf het erf, lozingen vanuit de glastuinbouw en afspoeling van percelen. Als binnen een geïntegreerde aanpak volgens IPM voor een gewasbeschermingsmiddel wordt gekozen, zijn een zorgvuldige omgang en een toepassing volgens de etiketvoorschriften van groot belang.

COLOFON

NEFYTO BULLETIN 2 | JUNI 2016 | JAARGANG 22 Nefyto Bulletin is een uitgave van Nefyto. Nefyto – Dutch Crop Protection Association – behartigt belangen van bedrijven die chemische & biologische gewasbeschermingsmiddelen ontwikkelen voor de Nederlandse markt. Het bulletin wordt kosteloos toegezonden aan personen en organisaties die op enigerlei wijze betrokken zijn bij gewasbescherming in Nederland. Nefyto Bulletin verschijnt vier keer per jaar in een oplage van 1800. REDACTIE Nefyto, Hogeweg 16 | Postbus 80523, 2508 GM Den Haag | T (070) 750 31 00 | nefyto@nefyto.nl | www.nefyto.nl | @nefytoNL TEKST EN REALISATIE FredMeijer.nl Communicatie, Doetinchem
ONTWERP EN LAY-OUT Cyril Strijdjck Ontwerpburo, Gaanderen FOTOGRAFIE Guy Akkermans, Hans van Boven, Dow AgroSciences, Hoogheemraadschap van Delfland, Fred Meijer DRUK JP Offset, Duiven
VERSPREIDING Controlled circulation / ISSN 1382-3833